

BYLAAG A

BIOGRAFIESE INLIGTING

ACTON, JOHN EMERICH EDWARD DALBERG-ACTON (1834 – 1902)

Eerste Baron Acton, Britse historikus en liberale politikus. In 1859 tot Parlement verkies en in 1895 as professor in Moderne Gesiedenis by Cambridge aangestel. Hy het die *Cambridge Modern History* beplan en geredigeer maar het net die eerste twee volumes voor sy dood voltooi.

ARISTOTELES (384 – 322 vC)

Griekse filosoof wat rede en matigheid gepropageer het. Hy het gehandhaaf dat sintuiglike ervaring ons enigste bron van kennis is en dat ons die essensie van dinge, dus hul onderskeidende kwaliteite deur beredenering kan ontdek. In sy werke oor etiek en politiek het hy voorgestel dat menslike geluk gevind kan word in 'n lewe in ooreenstemming met die natuur. Hy het sy politieke teorie afgelei van die herkenning dat gemeenskaplike hulp eie is aan die mens en het geweier om enige een samestelling as universeel ideaal te stel. Ongeveer twee-en-twintig van sy verhandelinge oor logika, metafisika, fisika, astronomie, meteorologie, biologie, psigologie, etiek, politiek en letterkundige kritiek het deur die notas, wat deur sy studente geneem is, oorleef. Sy werke was verlore vir Europa totdat dit weer in die Middeleeue deur Arabiese en Joodse geleerdes heringevoer is en dit die basis van Middeleeuse skolastisisme geword het.

AUSTEN, JANE (1775 – 1817)

Engelse romanskrywer wie se boeke binne die grense van die provinsiale middelklas gemeenskap afgespeel het. Sy het vaardigheid in die delikate, ironiese uitbeelding van karakters en situasies getoon. Sy is in Steventon, Hampshire gebore en het op 'n vroeë ouderdom begin skryf. *Love and Friendship* is in 1790 geskryf, maar eers in 1922 gepubliseer. Tussen 1795 en 1798 het sy aan drie novelle gewerk: *Sense and Sensibility*, *Pride and Prejudice* en *Northanger Abby*. In haar leeftyd het haar boeke anoniem verskyn en sy het min herkenning of betaling daarvoor gekry. Latere werke sluit *Mansfield Park*, *Emma* en *Persuasion* in. Sy het in Winchester gesterf en is in die katedraal begrawe.

BAKKER, KAREL ANTHONIE (1956 –)

Mede-Professor by die Argitektuurskool van die Universiteit van Pretoria, waar hy ook 'n Meestersgraad (*cum laude*) en Doktorsgraad verwerf het en sedert 1986 in Ontwerp, Ontwerpteorie en Geskiedenis onderrig gee. In die Omgewingsgeskiedenis Navorsingsgroep van die Universiteit volg hy 'n ekosistemiese benadering tot die historiese ontwikkeling van die omgewing, wat die invloede van omgewingskonteks, paradigmitiese studies en interdisiplinêre projekte insluit. Hy is verantwoordelik vir die ontwikkeling van verskeie leerplanne, skryf gereeld vir die plaaslike argitektoniese pers, dien op verskeie panele, tree op as eksaminator en spits hom toe op bewaring.

BERGH, JOHANNES STEPHANUS (1946 –)

Professor en Departementshoof, Departement Geskiedenis, Universiteit van Pretoria. Behaal in 1978 'n DPhil by die Universiteit van Stellenbosch. Hy is die outeur van verskeie boeke, vakwetenskaplike artikels en populêr-wetenskaplike artikels en is betrokke by verskeie navorsingsprojekte. Hy het aan vyftien boekbesprekings van vakwetenskaplike publikasies deelgeneem.

BLOCH, MARC (1886 – 1944)

Franses historikus en seun van 'n professor in Antieke Geskiedenis by die Sorbonne. Daar is van Bloch gesê dat hy deur sy geboortereg 'n lid van die elite van die Derde Republiek geword het. Hy het in beide geskiedenis en geografie studeer en sy vroegste publikasie was 'n geografiese studie van L'île de France, wat parallel aan **Febvre** se werk was. Hy het in die argiewe van Noord-Frankryk gesoek na materiaal vir 'n studie van die middeleeuse gemeenskap in L'île de France. Hy is na die Eerste Wêreldoorlog by die Universiteit van Strasbourg aangestel. Hy het **Febvre** se belangstelling in beide geografie en kollektiewe sielkunde gedeel en gepoog om 'n presiese metode en taal van sosiologie te leen, wat volgens hom dikwels by tradisionele historici afwesig was. Hy het argeologie, agronomie, kartografie, volkskunde en linguïstiek bestudeer. Bloch het, soos **Michelet**, deur die Franse platteland getrek en met mense gepraat wat in die twintigste eeu nog die land bewerk het op feitlik dieselfde wyse as wat deur hulle middeleeuse voorgangers gebruik is. Sy hoof bydrae tot historiese studie was sy ondersoek na die aard van feodale samelewings. Hy was deel van die Franse Weerstand en is in 1944 deur die Nazi's doodgeskiet.

BRAUDEL, FERNAND (1902 –1983)

Franses historikus wat in sy werk die ideale van die Annalesskool getoon het. Hy het 'n leertyd deurgemaak, wat tradisioneel deur die Franse akademiese wêreld vereis is. Hy was tydens die Tweede Wêreldoorlog 'n oorlogsgevangene in Duitsland. Sy tesis *The Mediterranean and the Mediterranean world in the age of Philip II* was feitlik voltooid in 1939, maar hy het dit eers na die oorlog in 1947 suksesvol voor sy eksaminatore verdedig. Dit is in 1947 gepubliseer. Braudel het politieke grense geïgnoreer en gestreef na die skepping van 'n totale geskiedenis van 'n hele gebied. Sy begrip *la longue durée* het na geskiedenis verwys waarvan die verloop feitlik onwaarneembaar is, naamlik die geskiedenis van die mens in sy verhouding met die omgewing. Hy was soms behep met die manier waarin permanente strukture hulself op menslik vryheid afdwing. Sentraal tot hierdie werk was die mens se groeiende heerskappy oor sy omgewing.

COLLINGWOOD, ROBIN GEORGE (1889 – 1943)

Engelse filosoof wat geglo het dat enige filosofiese teorie of posisie behoorlik verstaan kan word slegs as dit binne sy eie historiese konteks en nie van die uitgangspunt van die hede beskou word nie. Sy estetiese teorie is in *Principles of art* (1938) uiteengesit.

COMTE, AUGUSTE (1798 – 1857)

Franses filosoof, in Montpellier gebore, wat beskou word as die stigter van sosiologie, 'n term wat hy in 1830 uitgedink het. Hy wou sosiologie as intellektuele dissipline vestig, deur 'n wetenskaplike benadering, "positiwisme", as die basis van 'n nuwe wetenskap van sosiale orde en sosiale ontwikkeling te gebruik. In sy ses volumes *Cours de philosophie positive* (1830 – 42) het hy aangevoer dat menslike denke en sosiale ontwikkeling in drie stadiums ontwikkel: teologies, metafisies en positief of wetenskaplik. Alhoewel hy aanvanklik die ewolusie van die gemeenskap tot 'n wetenskap, industrie en rasionele moraliteit wou proklameer, is sy radikale idees deur die politiese en sosiale omwentelinge van sy tyd getemper. Sy invloed het egter tot in die twintigste eeu in Europa en die VSA voortgeduur. Hy het menslike kennis hiërargies opgedeel, met sosiologie aan die bopunt van die akademiese piramide. Positiwisme het 'n metode van logiese analise gebied en 'n etiese en morele basis vir die voorspelling en evaluasie van sosiale vooruitgang verskaf.

DARWIN, CHARLES ROBERT (1809 – 1882)

Engelse wetenskaplike wat die moderne teorie van ewolusie ontwikkel het en tesame met **Wallace** die beginsel van natuurlike seleksie voorgestel het. Sy werk *On the origin of species by means of natural selection or the preservation of favoured races in the struggle for life* (1859) het 'n bittere twispunt laat ontstaan, omdat dit nie saamgestem het met die letterlike interpretasie van die Bybelse boek Genesis nie.

DE KLERK, F(REDERIK) W(ILLEM) (1936 –)

Suid-Afrikaanse Nasionale Party politikus, president vanaf 1989 to 1994. Hy is as prokureur opgelei en het die Suid-Afrikaanse Parlement in 1972 betree. Hy het homself as 'n pragmatiese konserwatiewe geprojekteer, wat geleidelike hervorming van die apartheidstelsel nagestreef het. In 1990 het hy die verbod op die African National Congress (ANC) opgehef en die effektiewe leier Nelson Mandela vrygelaat. In 1991 het die maatstawwe wat deur hom bepleit is, effektiewelik die apartheidstelsel laat ontbind.

DESCARTES, RENÉ (1596 – 1650)

Franse wiskundige en filosoof. Hy het geglo dat algemeen aanvaarde kennis twyfelagtig is, as gevolg van die subjektiewe aard van die sintuie. Hy het gepoog om menslike kennis te herbou deur as sy basis "cogito ergo sum" ("Je pense, donc je suis" / "I think, therefore I am") te gebruik. Hy het geglo dat die hele materiële heelal in terme van wiskundige fisika verduidelik kon word. Hy was die ontdekker van analitiese meetkunde en die stigter van optiese wetenskap. Hy het gehelp om kontemporêre teorieë van astronomie en diere-optrede te vorm. Sy werke sluit *Discourse on method* (1637), *Meditations on the first philosophy* (1641), *Principles of philosophy* (1644), sowel as verskeie boeke oor fisiologie, optiese wetenskap en meetkunde in. Hy het die "denkende ding" (res cogitans) of verstand met die menslike siel of bewussein vereenselwig; die liggaam, alhoewel dit op een of ander manier met die siel reageer, was 'n fisiese masjien, sekondêr tot en in beginsel skeibaar van die siel. Hy het beweer dat alles 'n oorsaak het en dat niks uit niks kan ontstaan nie. Hy het geglo dat, alhoewel alle materie in beweging is, materie nie vanself beweeg nie en dat die aanvanklike impuls van God kom. Hy het twee heeltemal afsonderlike stowwe gepostuleer: ruimtelike stof of materie ('matter') en denkende stof of verstand ('mind'). Dit word "Cartesiaanse dualisme" genoem en het hom van ernstige polemiek met die Kerk bewaar.

DILTHEY, WILHELM (1833 – 1911)

Duitse filosoof, 'n hooffiguur in die verklarende tradisie van hermeneutiek. Hy het aangevoer dat die "geesteswetenskappe" (*Geisteswissenschaften*) nie dieselfde metodes as die natuurwetenskappe kon volg nie, maar dat dit die prosedures van "verstaan" (*verstehen*) moet gebruik om die innerlike lewe van 'n vreemde kultuur of vergange historiese tydperk in die verlede te begryp. Hy het die betekenis van hermeneutiek verby die interpretasie van teks geneem na die menslike geskiedenis en kultuur in die geheel.

DROYSEN, JOHN GUSTAV (1808 – 1848)

Professor in Geskiedenis in Berlyn van 1859 tot 1884. Hy was verantwoordelik vir die opmerking dat die objektiwiteit van Von Ranke die "objektiwiteit van 'n ontmande persoon is".

ECCLES, JOHN CAREW (1903 -)

Oostenrykse fisioloog, wat in 1963 die Nobelprys vir medisyne vir sy werk oor geleiding in die sentrale senuweestelsel gedeel het. In latere werke het hy beweer dat die verstand onafhanklik van die brein bestaan.

EINSTEIN, ALBERT (1879 – 1955)

Amerikaanse fisikus in Ulm, Duitsland gebore, wat die teorieë van relatiwiteit geformuleer het en aan stralingsfisika en termodinamika gewerk het. Hy het saam met sy ouers in München en Italië gewoon. Nadat hy by die politegniese skool in Zürich onderrig gegee het, het hy 'n Switserse burger geword en is as patente-inspekteur in Bern aangestel, terwyl hy sy PhD in Zürich gedoen het. In 1909 is hy as voorsitter van teoretiese fisika by die universiteit aangestel en in 1911 het hy 'n soortgelyke pos in Praag aanvaar, waarna hy in 1912 na Zürich teruggekeer het. In 1913 het hy 'n spesiale pos as direkteur van die Kaiser Wilhelm Instituut vir Fisika in Berlyn aangeneem. Hy het in 1921 die Nobelprys vir Fisika ontvang. Nadat hy van sy pos in Berlyn ontnem is deur die Nazi's, het hy na die VSA geëmigreer, waar hy as professor in Wiskunde by Princeton, New Jersey aangestel is.

FEBVRE, LUCIEN (1878 – 1956)

Franse historikus wat deeglike historiese opleiding ontvang het in die beste tradisies van laat negentiende eeuse opvoeding; lid van 'n gekultiveerde middelklas familie. Die klem op die belang van geografie was sedert **Michelet** deel van die Franse historiese kundigheid en Febvre se eerste boek, *The regions of France: Franche-Comté* (1905) was hoofsaaklik geografies. Na deeglike navorsing in die argiewe is klem op die geografie en ekonomie van die gebied geplaas. Hy was ontevrede met die eenvoudige verduidelikings van vroeë politieke historici, wat net een oorsaak in ag geneem het. Hy wou die veelvuldige aksie van dieper oorsake aantoon. Deur sy belangstelling in geografie het hy, soos ander intellektueles van die twintigste eeu, 'n belangstelling in groepsielkunde ontwikkel. Sy indrukwekkende werk oor 'historiese sielkunde' *Le problème de l'incroyance au XVI siècle* (1947) was 'n studie oor ongelowigheid in die sestiende eeu.

FISHER, ROGER CHARLES (1951 –)

Professor by die Argitektuurskool van die Universiteit van Pretoria waar hy sedert 1986 in Ontwerp, Konstruksie en Geskiedenis onderrig gee. Samesteller van *A Visual Lexicon of the South African Dwelling*, 'n gids tot die argitektoniese terminologie van Suid-Afrikaanse woningboukunde in Afrikaans en Engels en redakteur van die boeke *Die Boerewoning*, *Herdrukke uit die Boerevrou* en *Architecture of the Transvaal*, saam met Schalk le Roux. Hy het 'n Meesters- en Doktorsgraad in Argitektuur van die Universiteit van Pretoria ontvang en ontwikkel van 2000 'n kernleerplan vir Argitektuur en Landskapargitektuur en hersien die professionele grade van albei. Hy skryf gereeld vir die plaaslike argitektoniese pers as kritikus en het reeds op verskeie panele vir die Meriete Toekennings van die Suid-Afrikaanse Instituut van Argitekte gediën. Hy skryf vir plaaslike, geakkrediteerde joernale oor opleiding en argitektuurgeskiedenis en tree op as Pro Bono raadgewer van die Nasionale Raad op Monumente van noordelike Gauteng. Hy het 'n besondere belangstelling in argitektuur as sosio-kulturele fenomeen, waartoe hy 'n biologies ewolusionêre neiging bring.

FOUCAULT, MICHEL (1926 – 1984)

Franse filosoof wat fenomenologie en eksistensialisme verwerp het. Hy was bemoeid met hoe vorms van kennis en vorms van menslike subjektiwiteit deur spesifieke instellings en

praktike gekonstrueer word. Hy is deur Nietzsche beïnvloed en het 'n analise van die bestuur van mag in die samelewing ontwikkel, deur gebruik te maak van Nietzsche se konsepte.

FREUD, SIGMUND (1865 – 1939)

Oostenrykse geneesheer wat baanbrekerswerk oor die studie van die onderbewuste en die onbewuste verstand gedoen het. Hy het psigo-analise ontwikkel, met die metodes van vrye assosiasie en interpretasie van drome, wat die basiese tegnieke daarvan is. Hy het die konsepte van die id, ego en superego geformuleer. Sy teorie van die onderdrukking van infantiele seksualiteit as die wortel van volwasse neurose (Oedipus kompleks) was kontroversieel. Sy boeke sluit *Die Traumdeutung / The interpretation of dreams* (1900), *Totem and taboo* (1913) en *Das Unbehagen in der Kultur / Civilization and its discontents* (1930) in. Freud het in Weenen medisyne studeer en was deel van die navorsingspan wat die plaaslike verdowings effek van kokaïene ontdek het. Hy het van 1885 tot 1889 hipnose in Frankryk bestudeer en het van 1886 tot 1938 'n privaatpraktyk in Weenen gehad. Sy teorieë het meestal ontwikkel na aanleiding van gevallestudies van sy eie pasiënte, wat hoofsaaklik middelklas middeljarige vrouens was. Na die Nazi besetting van Oostenryk in 1938, is Freud na London, waar hy uiteindelik gestref het.

GEORGE IV (1762 – 1830)

Koning van Groot Brittanje en Ierland van 1820, toe hy sy pa, Koning George III, opgevolg het. Hy was van 1811 tot 1820 regent vir sy pa, George III, as gevolg van laasgenoemde se kranksinnigheid. Hy is streng opgevoed en het later daarteen gereageer deur 'n lewe van losbandigheid te voer.

HANKINSON, R.J.

Opgelei by Balliol College, Oxford en King's College, Cambridge, waar hy ook 'n 'Research Fellow' was. Hy het onderrig gegee by McGill Universiteit, Montreal en by die Universiteit van Texas in Austin, waar hy tans Professor in Filosofie is. Hy het verskeie artikels oor Griekse filosofie en wetenskap geskryf; sy *Galen: On the Therapeutic Method* het in 1991 verskyn.

HEGEL, GEORG WILHELM FRIEDRICH (1770 – 1831)

Duitse filosoof wat bewustheid en die eksterne objek bedink het as 'n eenheid waarin een van die faktore onafhanklik kan bestaan nie; die verstand en die natuur is twee abstraksies van een onverdeelbare geheel. Hy het geglo dat ontwikkeling plaasvind deur dialektiek: tese en antiese (weerspreking) en sintese, die oplossing van weerspreking. Die taak van filosofie was vir Hegel om die rasionaliteit, wat reeds bestaan, te begryp. Linkse volgelinge, soos **Marx**, het Hegel se dialektiek gebruik om te poog om die onvermydelikheid van radikale verandering uit te wys en om geloof en die sosiale orde van die Europese Industriële Rewolusie aan te val. Sy werke is *The phenomenology of spirit* (1807), *Encyclopedia of the philosophical sciences* (1817) en *Philosophy of the Right* (1821). Hy was professor in Filosofie in Heidelberg (1817 – 1818) en in Berlyn (1818 – 1831). Hegel het, as Regse, geloof, die Pruisiese staat en die bestaande orde bepleit.

HEIDEGGER, MARTIN (1889 – 1976)

Duitse filosoof, wat in *Being and time* (1927) die metodes van Husserl se fenomenologie gebruik het om die strukture van menslike bestaan te verken. Sy latere werke het die lot van 'n wêreld, wat deur wetenskap en tegnologie gedomineer word, oordink. Hy het geglo

dat Westerse filosofie die fundamentele vraag van die "betekenis van Wese" vergeet het. Alhoewel hy besorgd was oor die angst van menslike bestaan, het hy ontken dat hy 'n eksistensialis was. Sy ondersteuning van Naziïsme en sy onwilligheid of onvermoë om sy posisie te verdedig het sy reputasie benadeel.

HERODOTUS (c. 484 – 424 vC)

Griekse historikus, wat na vier jaar in Athene, uitgebreide toere deur Egipte, Asië en Oos-Europa ondemeem het, voordat hy homself in 443 vC in Thurii, Suid-Italië gevestig het. Hy het die geskiedenis van die Griekse-Persiese stryd in nege boeke gedokumenteer en was die eerste historikus wat sy materiaal krities geëvalueer het.

HESSE, HERMAN (1877 – 1962)

Duitse outeur wat in 1923 'n Switserse burger geword het. Hy het gewetensbeswaar gemaak teen die Eerste Wêreldoorlog en was 'n pasifistiese teenstaander van **Hitler**. Hy het kortstories, gedigte en novelle gepubliseer wat *Peter Camazind* (1904), *Siddharta* (1922) en *Steppenwolf* (1927) insluit. Latere werke soos *Das Glasperlenspiel* (*The Glass Bead Game*) het meer na die mistieke geneig. Hy het in 1946 die Nobelprys vir Letterkunde gewen.

HITLER, ADOLF (1889 – 1945)

Duitse Nazi diktator in Oostenryk gebore, Führer (leier) van die Nazi-party vanaf 1921, outeur van *Mein Kampf / My Struggle* (1925 – 27). Hy het as kansellier van Duitsland van 1933 en as staatshoof van 1934 'n diktatorskap geskep deur party- en staatsinstellings teen mekaar af te speel en voortdurend nuwe ampte en aanstellings te skep. Hy het die Rynland herbeset en in 1936 'n alliansie met die Italiaanse Fascis Mussolini gevorm. Hy het Oostenryk in 1938 en Tsjeggo-Slowakye in 1939 geannekseer en Poland daarna ingeval, waarna Brittanje en Frankryk oorlog (Tweede Wêreldoorlog) verklaar het. Hitler het selfmoord gepleeg toe Berlyn tot 'n val gekom het.

HOLM, DIETRICH (DIETER) (1936 –)

Afgetrede Professor en Direkteur van Navorsing en Nagraadse Studie by die Omgewingsontwerp en –bestuursafdeling, Universiteit van Pretoria, waar hy ook 'n Baccalaureus en Doktorsgraad in Argitektuur verwerf het. Hy het met Brian Sandrock as projekargitek aan openbare geboue gewerk en tesame met sy broer, Albrecht, 'n praktyk begin, wat elf vername kompetisies en toekennings verwerf het. Hy is in 1967 as Dosent en in 1985 as Professor en Departementshoof aangewys. Hy het op verskeie komitees gedien, as eksterne eksaminator opgetree en toekennings vir passiewe termiese ontwerp ontvang. Sy hoof kundigheid is in navorsing en ontwerp van geboue wat die omgewing ongeskonde laat en hulpbrondoeltreffend is. Hy is ook betrokke by plaaslike, geïntegreerde hulpbronbeplanning vir munisipaliteite en gee lesings oor termiese doeltreffendheid en hernubare energie in behuising, asook oor die bevordering van energie doeltreffendheid. Hy het in 1983 die Austin Whillier toekenning vir sy boek *Energy conservation in hot climates* verkry en is die mede-outeur van drie verwante boeke. Hy woon in 'n energie-otonome huis wat hy self ontwerp het.

HUTCHINSON, D.S.

Studeer by Queens Universiteit, Kingston en Balliol College, Oxford. Tans 'Fellow of Trinity College', Toronto. Hy gee antieke filosofie by die Universiteit van Toronto en is die outeur van *The Virtues of Aristotle* (1986).

KUHN, THOMAS S (1922 -)

Historikus en wetenskapfilosoof van die VSA. Hy het getoon dat sosiale en kulturele toestande die rigtings van wetenskap beïnvloed. *The structure of scientific revolutions* (1962) het aangevoer dat selfs wetenskaplike kennis relatief en afhanklik is van die paradigma (teoretiese raamwerk) wat 'n wetenskapsgebied op 'n sekere tydstip domineer. Sulke paradigmas is so dominant, dat dit onkrities as waar aanvaar word, totdat 'n "wetenskaplike rewolusie" 'n nuwe regsinnigheid skep.

LEIBNIZ, GOTTFRIED WILHELM (1646 – 1716)

Duitse filosoof en wiskundige. Hy het calculus onafhanklik van, maar in akkoord met die Britse wetenskaplike Isaac **Newton**, ontwikkel. Hy het in sy metafisiese werke, soos *The Monadology* (1714), aangevoer dat alles uit ontelbare eenhede, naamlik "monade" bestaan. Die individuele eenskappe van hierdie "monade" het elke ding se verlede, hede en toekoms bepaal. Alhoewel onafhanklik van mekaar, het "monade" voorspelbaar met mekaar gereageer. Dit het beteken dat Christelike geloof en wetenskaplike rede nie in konflik hoef te wees nie en dat "hierdie die beste van alle moontlike wêreldes is". **Voltaire** het in *Candide* (1759) met Leibniz se optimisme die spot gedryf.

MACAULAY, THOMAS BABINGTON, BARON (1800 – 1859)

Engelse historikus, essayis, digter en politikus. Hy was die oorlogsekretaris van 1839 tot 1841. Sy *History of England*, wat die jare tot 1702 insluit, is tussen 1849 en 1861 in vyf volumes gepubliseer. Die werk herdenk die Glorieryke Rewolusie van 1668 as die kronende bereiking van die Whigparty. Ander werke sluit 'n essay oor Milton (1825) vir die Edinburgh Review, 'n volume van verse en *Lays of Ancient Rome* (1842) in.

MARAI, EUGÈNE NIELEN (1871 – 1936)

Afrikaanse skrywer, digter, prokureur en natuurkenner. Sy vriend Gustav Preller het sy gedig *Wintemag* gebruik om te illustreer dat Afrikaans ten volle geskik is om subtiële gevoelens uit te druk. Marais het na 1905, op vier-en-dertigjarige ouderdom uit die openbare lewe onttrek. Hy was op negentien die redakteur van sy eie koerant *Land en Volk* en was 'n sterk teenstaander van Paul Kruger se regime. Alhoewel hy in Engels opgevoed is, was hy 'n kampvegter vir Afrikaans en het geglo dat Afrikaans eendag deur geleerde mense gebruik sou word. Hy is 1894 met Aletta Beyers getroud, wat 'n jaar daarna, kort na die geboorte van hul kind, gesterf het. Hy is in 1896 na Londen waar hy regte studeer het, 'n elementêre kennis van medisyne opgedoen het en geleer het om hiërogliewe te ontsyfer. Teen die einde van die Anglo-Boere Oorlog, voor die voltooiing van sy studies, was hy betrokke by 'n geheime ekspedisie om plofstof en medisyne aan die Boere te besorg, maar die oorlog was reeds verby voor hy dit kon uitvoer. Hy het na 'n plaas in die Waterberge getrek, waar hy sy kosbare navorsing oor bobbejane en termiete gedoen het. Hy was afhanklik van dwelms, wat hy vir malaria en neuritis geneem het en het op Preller se plaas naby Pelindaba selfmoord gepleeg.

MARX, KARL (HEINRICH) (1818 – 1883)

Duitse filosoof, ekonoom en sosiale teoretikus, wie se weergawe van verandering deur konflik bekend staan as historiese, of dialektiese materialisme. Sy *Das Kapital* (1867 – 1895) is die fundamentele teks van Marxistiese ekonomie. Sy sistemiese verhandelings oor klassestryd, geskiedenis en die belang van ekonomiese faktore in politiek het 'n reuse invloed op latere denkers en politieke aktiviste uitgeoefen. Hy is in Trier gebore en was die seun van 'n prokureur. Hy het Filosofie en Regte in Bonn en Berlyn studeer. Tussen 1842 en 1843 was hy die redakteur van die *Rheinische Zeitung* tot hierdie koerant se

onderdrukking. Hy het saam met Engels die teorie ontwikkel dat die lewe nie deur die bewussin vasgestel word nie, maar dat die bewussin deur die lewe vasgestel word. Beide Marx en Engels het by die Kommunistiese Bond, 'n Duitse vlugtelingsorganisasie, aangesluit en van 1847 tot 1848 het hulle hierdie organisasie se program *The Communist Manifesto* voorberei. Tydens die 1848 rewolusie was Marx die *Neue Rheinische Zeitung* se redakteur totdat hy in 1849 uit Pruise verban is. Hy het toe in Londen gevestig, waar hy *Die Klassenkämpfe in Frankreich* / *Class struggles in France* (1849), *Die Achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte* / *The 18th Brumaire of Louis Bonaparte* (1852), *Zur Kritik der politischen Ökonomie* / *Critique of political economy* (1859) en sy monumentale werk *Das Kapital* / *Capital* geskryf het. Marx se filosofiese werk is baie verskuldig aan die geskrifte van Hegel, alhoewel hy Hegel se idealisme verwerp het.

MICHELET, JULES (1798 – 1874)

Franse historikus, outeur van *Histoire de France* (1833 – 67) en *Histoire de la révolution* (1853). Michelet was 'n romantiese en politiese aanhanger en het 'n belangrike rol gespeel in die drie vooruitgange waardeur geskiedenis 'n moderne akademiese dissipline geword het. Hy het eerstens baie vir die onderrig van geskiedenis in Frankryk gedoen en het twee handige teksboeke gepubliseer, naamlik *Précis of modern history* (1827) en *An introduction to universal history* (1831). Hy het by die École Normale, die Sorbonne en die Collège de France onderrig gegee. Hy was tweedens betrokke by die skool van historiese skrywe, waar die behoefte om geskiedenis van binne te sien, die verlede laat "opstaan" het uit die dood. Laastens het hy dieselfde passie vir primêre bronne as sy tydgenote gehad. Hy is in 1831 as hoof van die historiese gedeelte van die Nasionale Argiewe aangewys. Sy beste werke was die eerste ses volumes van sy sewentien volumes genaamd *Histoire de France* (1833 – 67). Die werk word soms deur romantiese oordreweheid gekenmerk, maar daardie simpatie met 'n tydperk en sy mense is die eerste vereiste vir 'n moderne historikus. Michelet het verder aangetoon dat geskiedenis, in die eeu van historiese rewolusie, nie net met politiek en diplomatie bemoed moet wees nie, maar met al die fasette van menslike gemeenskappe. Die klem op die belang van geografie het na Michelet deel van die Franse historiese geletterdheid geword.

MILL, JOHN STUART (1806 – 1873)

Engelse filosoof en ekonoom; outeur van *On Liberty* (1859), die klassieke filosofiese verdediging van liberalisme, asook *Utilitarianism* (1863), 'n weergawe van die "grootste geluk vir die grootste aantal"-beginsel wat in Etiek voorkom. Sy progressiewe uitkyk het *On the subjection of women* (1869) geïnspireer. In sy sosiale filosofie het hy weldra die utilitiese uiterste individualiteit laat vaar vir 'n uitkyk wat verwant aan liberale sosialisme was, terwyl hy steeds groot klem op die vryheid van die individu geplaas het. Hierdie verandering kan teruggetrek word na latere uitgawes van *Principles of political economy* (1848). Hy is in Londen gebore en het in 1822 by die Oos-Indiese Kompanjie aangesluit, waar hy tot sy aftrede in 1858 gebly het. In 1826 het hy 'n krisis beleef, soos in sy *Autobiography* (1873) beskryf is. Hy het sy pa (die opvoeder James Mill) se droewige intellektuele nuttigheidsleer emosioneel onbevredigend gevind en het dit vir 'n meer menslike filosofie laat vaar. In *Utilitarianism* het hy beweer dat aksies korrek was, as dit geluk bewerkstellig het en verkeerd was, as dit die omgekeerde van geluk bewerkstellig het. *On Liberty* het wegbeweeg van die utilitiese gedagte dat individuele vryheid nodig was vir doeltreffendheid op ekonomiese- en regeringsfronte en het die klassieke verdediging van individuele vryheid as 'n waarde opsigself en as die kenmerk van 'n volwasse samelewing bevorder. Hy was 'n Radikaal in die Parlement van 1865 tot 1868 en het 'n mosie vir vrouesmarke bekendgestel. Sy filosofiese en politieke werke sluit *A system of logic* (1843) en *Considerations on representative government* (1861) in.

MZILIKAZI (c. 1800 – 1968)

Stigter en eerste hoofman van die Matabele stam. Hy was eers 'n brawe soldaat van Shaka wat in 1824, uit vrees vir die Zulukoning, met 'n aantal volgelingen oor die Drakensberge gevlug het en hom in die Magaliesberge, naby hedendaagse Pretoria, gevestig het. Hy het tussen 1824 en 1830 verwoesting onder die stamme tussen die Vaal- en Limpopo-riviere gesaai. Uit vrees vir Shaka se opvolger, Dingane, het hy in 1832 verder noord beweeg en teen die Voortrekkers onder Hendrik Potgieter opgemars, maar is verslaan. Mzilikazi het met sy volgelingen oor die Limpopo gevlug, waar hy sy nuwe hoofstad Bulawayo en sy nuwe Matabele koninkryk gevestig het. Met die ontdekking van goud het 'n vloed van Europeërs die gebied binnegestroom en die land het onder Britse bewind, onder die leierskap van Cecil John **Rhodes** gekom. Mzilikazi is in 'n grot naby Rhodes se laaste rusplek begrawe.

NEWTON, ISAAC (1642 – 1727)

Engelse fisikus en wiskundige wat die fundamente van fisika as 'n moderne dissipline gelê het. Hy het van 1665 – 66 die binominale teorie en differensie en integrale calculus geskep, in 1685 sy universele swaartekragwet uiteengesit, ontdek dat wit lig uit vele kleure bestaan en die drie standaard bewegingswette wat vandag nog gebruik word, ontwikkel. Sy *Philosophiæ naturalis principia mathematica* (1686 – 87), waarna gewoonlik verwys word as *Principia* is in drie volumes met behulp van Edmund Halley gepubliseer.

ODUM, EUGENE P

Callaway Professor van Ekologie en Direkteur van die Instituut van Ekologie, Universiteit van Georgia.

PIAGET, JEAN (1896 – 1980)

Dierkundige, epistemoloog en logikus in Neuchâtel, Switserland gebore. Hy het reeds as kind 'n belangstelling in diere ontwikkeling en het sy eerste artikel op tienjarige ouderdom gepubliseer en voor sy een-en-twintigste verjaarsdag meer as twintig artikels oor weekdiere geskryf. Hy is deur sy oom aan filosofie bekendgestel en het veral op epistemologie, die studie van kennis gekonsentreer. Hy het sy doktorsgraad in Biologie aan die Universiteit van Lausanne behaal en vir twee jaar abnormale sielkunde, epistemologie, wiskunde en die geskiedenis van wetenskap by die Sorbonne in Parys bestudeer. Hy het by die Institut Jean-Jacques Rousseau in Genève begin om formele navorsing oor die denke van die kind uit te voer. Sy werke sluit *The language and thought of the child* (1926), *Judgement and reasoning in the child* (1928) en *The moral judgment of the child* (1932) in.

PLATO (428 – 347 vC)

Griekse filosoof, leerling van Socrates, onderwyser van **Aristoteles** en stigter van die Akademie. Hy was die outeur van filosofiese dialoë oor metafisika, etiek en politiek. Sentraal tot sy onderrig is die gedagte van vorms, wat buite die alledaagse wêreld geleë is en wat tydloos, bewegingloos en absoluut reël is. Sy filosofie het Christelike en Europese kultuur beïnvloed. Dertig van sy dialoë het oorleef en is bedoel vir opvoering aan sy studente of aan lede van die publiek. Dit sluit *Iron*, oor digkuns, *Symposium*, oor liefde, *Phaedo*, oor onsterflikheid en *Apology and Crito*, oor Socrates se verhoor en dood in. Plato se filosofie verwerp wetenskaplike rasionalisme ten gunste van argumente, want volgens hom is die verstand fundamenteel en nie materie nie en is materiële voorwerpe slegs onperfekte weergawes van abstrakte ewige "idees". Sy politieke verhandelings word in *The Republic* en *The Laws* uiteengesit.

POPPER, KARL (1902 -)

Oostenrykse wetenskapfilosoof. Sy teorie van vervalsing sê dat, alhoewel wetenskaplike veralgemenings nie oortuigend bevestig kan word nie, dit oortuigend vervals kan word. Wetenskap is daarom nie sekere kennis nie, maar 'n reeks gissings en weerleggings, wat 'n besliste waarheid benader, maar dit nooit bereik nie. Psigo-analise en **Marxisme** is onvervalsbaar en daarom onwetenskaplik. Sy werke sluit in *The logic of scientific discovery* (1935), *The poverty of historicism* (1957), *Conjectures and refutations* (1963) en *Objective knowledge* (1972). Hy is in Weenen gebore en opgelei, maar het in 1945 'n Britse burger geword en was Professor in Logika en Wetenskaplike metode by die London Ekonomiesekool.

RHODES, CECIL JOHN (1853 – 1902)

Suid-Afrikaanse politikus wat in die Verenigde Koninkryk (VK) gebore is. Hy was die Eerste Minister van die Kaapkolonie van 1890 tot 1896. In sy strewe om 'n Suid-Afrikaanse Federasie en 'n blok van Britse gebied van die Kaap tot Kaïro te vorm, het hy Bechuanaland (Botswana) in 1885 geannekseer en die Brits Suid-Afrikaanse Maatskappy in 1889 gestig, wat Mashonaland en Matabeleland beset het en daardeur Rhodesia, vandag Zimbabwe en Zambië, gevorm het. Die Rhodesbeurse is volgens sy testament by Oxford Universiteit, VK geskep en is bedoel vir studente van Statebondlande, VSA en Duitsland.

SALOMO, KONING (c. 974 – 937 vC)

In die Ou Testament, die derde koning van Israel, seun van Dawid en Batseba. Hy was beroemd vir sy wysheid en alliansies met Egipte en Fenisië. Die latere boeke van Spreuke, Prediker en Hooglied word aan hom toegeskryf. Hy het 'n tempel in Jerusalem met behulp van belasting en dwangarbeid gebou, wat die opstand van Noord-Israel tot gevolg gehad het.

SHAKA (1787 – 1828)

Zulu hoofman wat die Zuluryk in Suidoos-Afrika gevorm het. Hy het in 1816 die mag van sy halfbroer, Dinghane gevat en daarna 'n bloedige militêre krygstog gevoer om die Zulu stamgroepe te verenig. Hy is in 1828 deur twee van sy halfbroers vermoor.

SHAKESPEARE, WILLIAM (1564 – 1616)

Engelse dramaturg en digter, gebore in Stratford-on-Avon, getroud met Anne Hathaway. Sy werke sluit liëse toneelstukke, komedies, historiese toneelstukke en tragedies in. Hy het ook verskeie sonnette geskryf.

SMITH, R.

Professor in Filosofie by Kansas State Universiteit. Sy publikasies sluit in vertalings met kommentaar oor Aristoteles se *Prior Analytics* (1989) en Boeke I en VIII van die *Topics* (1994).

TEILHARD DE CHARDIN, PIERRE (1881 – 1955)

Franse Jesuïete teoloog, paleontoloog en filosoof. Hy is bekend vir sy kreatiewe sintese van natuur en geloof, wat op sy veldwerk en bestudering van fossiele gebaseer is. Publikasie van *Le phénomène humain / The phenomenon of man* (1938 – 40) is tot na sy

dood vertraag deur die inbeslagneming daarvan deur sy hoofde of kloostervoogde, as gevolg van sy onortodokse uitkyke. Hy het die mensdom gesien as in 'n voortdurende proses van ewolusie wat na 'n perfekte spirituele toestand beweeg.

THOMSEN, CHRISTIAN JÜRGENSEN (1788 – 1865)

Deense argeoloog. Hy het die klassifikasie van pre-historiese kulture in Steentydperk, Bronstydperk en Ystertydperk opgestel.

THUCYDIDES (460 – 400 vC)

Atheense historikus wat bevelvoering met so min sukses in die 424 Peloponnesiese Oorlog teen Sparta uitgeoefen het, dat hy tot 404 verban is. In sy *History of the Peloponnesian War* het hy gepoog om wetenskaplike onpartydigheid te verkry.

TOYNBEE, ARNOLD JOSEPH (1889 – 1975)

Engelse historikus en outeur van *A study of history* (1934 – 1961), waarin hy gepoog het om die wette, wat die opkoms en val van beskawings bepaal, te ontdek.

VOLTAIRE (1694 – 1778)

Franse skrywer wat geglo het in deïsme. Hy het homself aan verdraagsaamheid, geregtigheid en humaniteit gewy. Hy het weggekrui om arrestasie vir sy *Lettres philosophiques sur les anglais / Philosophical Letters on the English* (1733) te vermy. Ander werke is: *Le siècle de Louis XIV / The age of Louis XIV* (1751), *Candide* (1759), 'n parodie oor **Leibniz** se "beste van alle moontlike wêreld" en *Dictionnaire philosophique* (1764). Hy is in Parys gebore en is twee keer in die Bastille opgesluit en tussen 1716 en 1726 vir lasterlike politieke verse uit die stad geban. *Oedipe / Oedipus*, sy eerste tragedie is in 1718 opgevoer. In Engeland het hy 'n epiese gedig oor Henry IV aan Koningin Caroline opgedra. Hy het van 1751 tot 1753 in Pruise, van 1754 naby Genève en van 1758 in Femey gewoon. Sy oorskot is in 1791 na die Panthéon in Parys vervoer.

VON RANKE, LEOPOLD (1795 – 1886)

Duitse historikus, wie se soeke na objektiwiteit in geskiedenis 'n geweldige impak op die dissipline gehad het. Sy pogings om te verduidelik "hoe dit werklik gebeur het," het historiese denke binne en buite Duitse grense tot en na 1914 gedomineer. Hy was 'n professor in Berlyn van 1824 tot 1872 en die skrywer van meer as sestig volumes.

WALLACE, ALFRED RUSSEL (1823 – 1913)

Engelse naturalis wat plant- en diereksemlare in Suid-Amerika en Suidoos-Asië versamel het en onafhanklik by 'n ewolusieteorie deur natuurlike seleksie, soortgelyk aan dié van **Darwin**, uitgekom het.